

Utópikus regény

Ha akarja, kényelmesen itt maradhat és figyelheti a képek sebes pergését, a vad hajszát a házakon keresztül, utcák és autóutak hosszán, várostereken és játszótereken át, — időnként a hatáshoz szükséges egy-egy pillanatnyi szünettel — aztán mellékutcákon, sikátorokon át Black égő házához, végül pedig ide, ahol Faberral ül és iszik, miközben a fémkutya az utolsó nyomait szimatolja, hangtalanul, akár a halálos lehellet, és ott az ablak alatt végre kúszva megáll. És akkor, ha akarja, felkelhet, az ablakhoz léphet, anélkül hogy levénné szemét a televászonról, kihajolhat az ablakon, aztán visszaneézhet, hogy lássa, hallja, amint leírják, dramatizálják utolsó pillanatait a világos vásznon, amint a fémkutya kívülről megragadja, tárgyilagosan-józanul nézett drámaként, tudva, hogy ezer és ezer szoba falán színesen, életnagyságban ott áll testileg, megfoghatólag. Ha jól figyel, láthatja még magát közvetlenül mielőtt a függöny legördül, amint a fémkutya fullánkjával halálra marja, ki tudja hány szobában ülőnek mulattatására, kiket az előbb mind fölzavart ál-mából az örült szirénabúgás, hogy el ne mulassza ezt a látványosságot.

Vajjon lesz-e ideje valamit mondani? Miközben a kutya megragadja tiz, húsz vagy harmincmillió néző szemeláttára, nem tudná-e egész életét az elmúlt hét eseményein át összefoglalni egyetlen fordulatban, egyetlen szóban, amely megragad és él bennük, jóval azután, hogy a kutya megfordult és fémcsápjával átölelve elrohant vele az éjszakába, és a felvétel a távolbavesző fémkutya hatásos zárójelenetével megszakad. Mit mondhatna egyetlen vagy néhány szóban, hogy a nézőket úgy érje, mint a tüzes lehellet és fölkavarja belsejüket?

— Ott! — mondta Faber halkán.

Egy helikopterből előjött valami — sem gép — sem állat, sem élő — sem holt, világoszöld ködfelhőbe burkolva, s megállt a füs-

tölgő romok között. Odahozták neki Montagk lángszóróját, és az orra alá tartották. Szisszenés, zúgás, kattogás.

Montagk megcsóválta a fejét, fölkel, kiürítette poharát: — Itt az idő, nagyon sajnálom.

— Miért? Csak nem én miattam vagy a házam miatt? Nem is érdelek mást. Az istenért, menjen már! Talán feltarthatom őket egy ideig...

— Nem. Semmi értelme, hogy magát is zaklassák. Ha elmegyek, égesse el az ágytakarót, amit megérintettem, ezt a széket is hajítsa a hamvasztó kályhába, dörzsölje le spiritusszal a butort, a kilincset, égesse el a lábtörlőt is az előszobából. Indítsa meg minden szobában a hőszabályozót, és ha van, hintsen be mindent molyirtó porral. Aztán a pázsitfecskendővel mossa le a bejáratot és a házhoz vezető ösvényt. Ha szerencsénk van, sikerül legalább itt bent eltüntetni a nyomokat.

Faber megszorította a kezét: — Megteszek mindent. Sok szerencsét! Ha mindketten megmaradunk, a jövő héten vagy az utána következőn próbáljon meg összeköttetést keresni velem, Poste restante St. Louis. Milyen kár, hogy ezúttal nem maradhatunk kapcsolatban a fülhallgató révén, olyan jó volt ez mindkettőnknek. De sajnos nincs több belőle. Sosem gondoltam arra, hogy egyszer még hasznát veszem. Vén bolond vagyok, semmire sem gondolok. Milyen ostoba dolog, hogy nincs több hallgatóm, amit magával vihetne a fülében. De most már menjen!

— Még valamit, gyorsan. Hozzon elő valami koffert, tegye bele a legrosszabb ruháit, valami piszkos, öreg ruhát, minél piszkosabb annál jobb, egy inget, egy pár öreg félcipőt és harisnyát...

Faber eltűnt, s egy pillanat múlva már jött is vissza. A koffert lezárták ragasztó papírral „hogy Faber úr öreges szagát megőrizze” magyarázta házigazdája munkaközben.

Montagk a koffert kívülről befröcskölte whiskyvel: — Nem szeretném ha a kutya két szag nyomában indulna. Magammal vihetem a whiskyt? Szükségem lesz még rá. Remélem minden sikerül.

Még egyszer megrázták egymás kezét. Kifelé menet még egyszer rápillantottak a televíziós vászonra. A fémkutya útban volt, zajtalanul lebegő kameráktól kísérve. Már az első mellékutcában loholt.

— Viszontlátásra!

Montagk már az ajtón kívül is volt. Mialatt félig telt kofférével a háztól elfutott, hallotta, hogy a pázsitfecskendő megindul, finom permetező nessel tölti meg a levegőt, aztán kopogó esővel mossa le az ösvényt, s a víz lassan lefut a mellékutcába. Az eső

néhány csöppjét magával vitte az arcán, s úgy tűnt neki, mintha az öreg ember búcsúszavát hallaná, de nem volt egészen biztos benne.

Amilyen gyorsan tudott, rohant el a háztól a folyó irányában.

* * *

Futott.

Érezni vélte, hogy a kutya közeledik, mint egy hideg, száraz, gyors őszi köhögés, egy fuvallat, amely meg sem rezzegeti a fűvet, nem hajtja be az ablakot, és amelytől meg sem lebben a lomb árnyéka a világos kövezeten. A kopó nesztelenül, földet nem érintve haladt, csöndet hordott magában, de csöndje olyan volt, mint egy szörnyű nyomás a menekülő hátában. Montagk mind világosabban érezte ezt a nyomást, és futott, futott.

Útközben egyszer megállt, hogy kifújja magát és hogy a gyengén világított ablakon át belessen egy házba, ahol árnyalakok ülnek a távolbalátó vászon előtt, és ott, a falon is látta a fénykutyát, akár egy neongőzfelhőt, amint póklábain szökdel erre-arra, ide-oda. Most éppen a Tölgyfa-utcán, aztán a Lincoln-, Park-, Szálfa-utcán, végül a kis mellékutcán át felfelé Faber házának.

Kerüld el, könyörgött Montagk magában, ne állj meg, ne menj be, eridj tovább!

A falon látszott Faber háza; a pázsitfecskendő sugárszerűen szórta permetező langyos esőjét az égbe.

A kutya remegve megállt.

Nem oda! Montagk görcsösen kapaszkodott az ablakpárkányba. Ide, ide!

A kutya néhányszor kiöltötte prokaintú-nyelvét, ki-be, ki-be. A kábítószert egyetlen csöppje kicsordult a túból, mielőtt újra eltűnt szájában.

Montagk a lélegzetét is visszatartotta.

A fémkutya most hirtelen elfordult a háztól, elrohant Faber háza mellett és folytatta útját a mellékutcában.

Montagk felnézett az égre, látta, hogy a helikoperek, ezek a fénybe szédülő rovarok, közelednek.

Erőszakkal kellett kitépnie magát az ábrándból, hogy nem egy képregény-részletet néz most itt a folyó felé menekültében, hanem az ő legrészélyesebb sakkjátszmáját látja, lépésről lépésre.

Nagyot káromkodott, hogy a szükséges lendületet megadja magának, és szaladjon ettől az ablaktól, amíg bent tovább folyik az izgalmas cselekmény. Aztán újra úton volt, sikátorok, utcák, sikátorok utcák és a távoli folyó illata. Egyik lábát a másik elé, újra, újra. Húszmillió Montagk lesz mindjárt, ha a kamerák elkapják. Húsz-

millió Montagk aki fut, fut, akár az ócska rezegő rémfilm rendőrei és betörői, üldözők és üldözöttek, vadászok és vadak, amilyet ezerszám látott valamikor. Mögötte most húszmillió resztelen kopó lohol lihegve a szobafalakon, háromirányú filmszalagon a jobb falról a középsőre, a középsőről a balra, aztán el és újra jobb fal, középfal, balfal, el...

Montagk fölkapcsolta a fülhallgatót:

— Rendőri jelentés. Az egész lakosságnak a Szilfa-utcában: minden ház minden lakója nyissa ki a ház ajtaját vagy egy hátsó ajtót, vagy nézzen ki az ablakon. A szökevény nem menekülhet el, ha a következő pillanatban mindenki kinéz. Kész!

Hát persze. Hogy is nem jutott előbb eszükbe? Miért nem vonták bele ennyi évek óta magukat a nézőket is a játékba. Keljen föl mindenki, menjen ki mindenki! Nem menekülhet! Nem menekülhet ez az egyetlen ember az éji városban, az egyetlen, aki talpon van, az egyetlen, aki fut.

— Tíz! Tíz! Tíz! Tíz! Tíz! Tíz! Tíz! Tíz! Tíz! Tíz!

Mintha látta volna, hogy tápázkodik fel az egész város népe az ágyából.

— Három!

Mintha látta volna, hogy siet az egész város népe az ajtók felé. Gyorsabban! Egyik lábat a másik elé, újra s újra.

— Négy!

Álomittas emberek támolyognak az ajtó felé.

— Öt!

Mintha látta volna, hogy mindenki keze a kilincsen.

A folyó illata hűvös és nedves, akár az eső. Torka olyan volt, akár a pattogó rozsda, szeme a futásban kiszáradt könnyeitől. Fölüvöltött, mintha a kiáltás elég lendületet adna neki, hogy az utolsó száz métert végigszáguldja.

— Hat, hét, nyolc!

Ötezer ajtó nyílik.

— Kilenc!

Kifutott az utolsó házsorból, egy ereszkedőn le, a rohanó sötét semmi felé!

— Tíz!

Az ajtók megnyíltak.

Szinte látta, amint ezer, tízezer szempár az udvart, a sikátort, az utcát, az eget kemeleli, elképzelte az arcokat a függönyök mögött, éjszakaijesztette arcok, mint odvaikból kileső sötét álatok, szintelen, sötétszemű arcok sötét nyelvek, kifejezéstelen arcokból kileső sötét gondolatok.

De ott volt már a folyónál.

Kezét belemártotta a vízbe meggyőződni, hogy nem csalódik. Aztán belegázolt a vízbe, a sötétben csupasza vetkőzött, testét, kezét, lábát és fejét befröcskölte whiskyvel. Aztán fölvette Faber öreg ruháját és cipőjét, a magáét pedig összegöngyölyítette, messze behajította a folyóvízbe és nézte, hogy ragadja el a víz. Koffer a kezében, belábolt a vízbe, amíg lába elől el nem vesztette a talajt és a víz őt is magával nem ragadta a sötétben.

* * *

Alig jutott vagy háromszáz méternyire a folyón lefelé, a kutya ott állt a parton, fölötte a helikopterek csapkodó, zörgő szárnyai. Rengeteg fény hullott a folyóra, mintha a nap keresztül tört volna az éjszakán, de Montagk kikerült a varázsfény igézetéből, hagyta hogy a víz magával sodorja a sötétben. A fényszórók ide-oda villogtak, aztán mintha új nyomokat fődöztek volna fel, egyszerre eltűntek. Eltűnt a kutya is. Nem volt már más, csak a hideg víz és valami hirtelen, mély nyugalom, amelyben Montagk úszott el a várostól, el a fényszóróktól, a hajszától, el mindentől.

Úgy tűnt most neki, hogy egy hatalmas színpadot és rengeteg színjatszót hagyott maga mögött, úgy tűnt neki, hogy a nagy szelimidéző szeánsz sugdosó kísértetei mindörökre eltűntek életéből. Kimenekült valami valótlanságból, amely félelmetes volt, valami valóságba, amely új s egy kicsit valótlan.

Feketén suhant tovább a folyó. A környék lassan dombvidékké változott. Évek óta először látta Montagk a csillagokat feljönni, a pislákoló fények csillogó díszmenetét. Úgy érezte, hogy az ég mint egy csillagokon gördülő hatalmas jármű fenyegetőleg közeledik feléje és eltapossa.

Amikor a koffer megtelt vízzel és elmerült, a hátára feküdt a vízben. A folyó szelíd volt, békés, elfelé igyekezett az emberektől, akiknek élete reggel árnyék, délben gőz, este köd. A folyó valami valóságos volt, meghittén dajkálta, és alkalmat adott neki arra, hogy végre végiggondolja az utóbbi heteket, ezt a már végefelé járó esztendőt és mindezeket az utóbbi éveket. Érezte, hogy szíve megnyugszik, vérével együtt gondolatai is lecsillapodnak, megfontoltabbá lesznek.

* * *

Nézte a holdat az ég mélyén. Honnan veszi vajon fényét a hold, a holdsugár? A napból, természetesen. És mi adja a napnak a fényt? Saját tüze. A nap pedig napról napra ég. Nap és idő. Nap, idő és égés.

Égés. Hagyta, hogy a folyó szelíden vigye lefelé. Égés. A nap és minden órája az életnek, minden egyetlen egészzé olvadt most össze benne. Miután olyan sokáig úzette magát a földön és egy kis ideig a vízben, most látta be, miért nem égethet el már életében soha többé semmit.

A nap naponta ég, emésztí az időt. A világ bomlottan kering és forong a tengelye körül és az idő maga is nagy buzgalommal emésztí az éveket és az embereket, az ő segítségével nélkül is. Ha az emésztő időn kívül még ő is éget, akkor csakugyan minden elhamvad.

Valahol mégis csak véget kell vetni az égetésnek. A nap bizonyosan nem hagyja abba, úgy látszik tehát Montagkon áll ez és azokon, akikkel mindezideig együttműködött. Valahol el kell kezdeni, hozzá kell fogni a megőrzéshez, megóváshoz, valaki valamilyen módon kezdje el már megőrizni, megtartani a dolgokat könyvekben, irattárakban, az emberek fejében, bármilyen módon, amit még meg lehet óvni a molyok, rozsda, a penész ellen, a gyújtogató emberek ellen. Az élet tele van az égetés, pusztítás ezerféle módjával, legfőbb ideje életrehívni az azbesztszövők céhét.

Érezte, hogy beleakad valami üledékbe, iszap, kőtörmelék surlója, homok érinti. Az áramlat a part felé sodorta.

Mint egy hatalmas, szunnyadó, vak fekete teremtmény feküdt előtte a vidék a sötétben, mozdulatlanul, végtelenül, reá várakozó erdőivel és füves dombjaival.

Valahogy habozott a sodró víz rejtekét elhagyni. A szárazon mindig tartania kellett a kutyától, akármelyik percben felverhette a fák csöndjét a helikopterek tömör zugása.

Magasan fölötte az őszi szél úgy áramlott, akár egy másik folyó. Hogy nem jött utána a kutya? Miért fordult el a hajsza a szárazföld irányában? Feszülten hallgatózott: semmi, semmi.

Millie, gondolta magában, nézd csak ezt a vidéket. Hallgasd csak. Üres csönd és újra csönd. El tudnál viselni ilyen csöndet, Millie? Nem találnád nagyon nyugtalanítónak? Millie, Millie. Nagy bánat terjeszkedett el benne.

De Millie nem volt itt, a kutya sem, s a széna fanyar illata, amelyet a távolból idehozott a szél, a partra csábitotta. Földidézte benne egy parasztudvar emlékét, amit egyszer fiatal éveiben látott; akkor fedezte föl, hogy a valótlanág kék fátyla mögött, a televíziós falak és a város vasárkain túl valahol tehének kérődzének, disznók fetrengenek a sárban és kutyák ugatnak körül fehér bárányokat.

A széna fanyar illata és a ringatózás a vízen most mintha egy elhagyott pajtába varázsolná, az autótaktól messze, friss szénán alszik egy csöndes parasztház mögött, öreg szélmalom tövében, amely

nyikorogva örli az időt. Egész éjjel ott fekszik a szénapadláson fönn, hallgatja a távoli neszeket, állatok, bogarak, fák neszét a sötétben.

Éjjel, gondolta magában, talán hallok lent valami csoszogást, de ha aztán a léptek eltávolodnak, újra lefekszem, nézek ki a padlásablakon, késő éjszaka, amikor odaát a parasztházban a világ ki-alszik, s az egyik homályos ablakban ott ül egy szép asszony és haját fonja. Csak egész homályosan látom. de arca hasonló lesz ahhoz a leányéhoz, akit valaha régen ismertem, valamikor nagyon régen az a leány, aki olyan bizalmasan ismerte az időjárást, aki jóban volt a szentjánosbogarakkal, az a leány, aki tudta, hogy mit jelent, ha a pitypang virágjától sárga lesz az ember álla. Aztán az az asszony eltűnik az ablakból, de később megjelenik az emeleten, holdfényes szobájában. És akkor, gondolta, akkor rejtve és biztosan fekszem a szénapadláson, miközben kinn az ég az üvöltő rakétarepülőktől, a halál riadalmától két fekete darabra szakad, és az ég alján ezek a csodálatos új csillagok visszariadnak a beálló szürkülettől.

Aludnom nem is kell, gondolta, az a sok meleg illat és látvány egész éjszaka eléggé felüdít majd, ha nyitott szemmel fekszem is át, ajkamon szendergő mosollyal.

És reggel a szénapadlás létrájának tövében ott lesz s vár majd az a valótlan valami. Óvatosan szállok majd le a létrán, a pirosló hajnalban, olyan józan-éberül, hogy szinte ijesztő, elbámulok majd a csodán és lehajolok és megérintem.

A létra tövében ott vár majd egy pohár hűvös, friss tej, néhány alma és körte odakészítve.

Egyébre most nincs szükségem. Csak egyetlen kicsiny jelre, hogy a végtelen világ befogadja és időt ad neki, megadja mindazt az időt, amire szüksége van végiggondolni mindent, amit kell.

Egy pohár tej, egy alma, egy körte.

* * *

Kilépett a folyóból.

Mint a viharos áradat, úgy fogadta a szárazföld. Lenyűgöző sötéttségével, szélhozta sokféle hűvös illatával. Visszahőkölt a sötétség, a neszek és illatok reátámadó arjától, füle zúgott, szemében a csillagok lángoló meteorokká gyúltak. Legszívesebben visszavette volna magát a folyóba, hogy meghittten, biztonságban vitesse magát árjától. Ez a dagadt, sötét föld, itt előtte, úgy megrohanta, mint valamikor fiatal korában, amikor fürdeni ment, egy soha nem látott hatalmas hullám, amely észrevétlenül elkapta és nyúlós iszapba, zöld sötétségbe sodorta, száját, orrát, gyomrát elöntötte. Túl sok víz.

Túl sok föld.

Az előtte meredő falból valami halk nesz hallatszott, egy alak állt ott, két szemmel: az éjszaka bámult rá, az erdő bámult rá.

A kutya!

Annyi szörnyű loholás és rohanás és izzadás és vizivás után végre ide jutott, biztonságban vélte magát, végre föllélegzett és ki-merészkedett a partra és most itt...

A kutya!

Montagkból egy utolsó kétségbeesett kiáltás szakadt ki. Ez már több, mint amennyit az ember elbir.

Az alak köddé vált, a szemek eltűntek. Száraz gallyak meredtek eléje.

Montagk egyedül volt a rengetegben.

Egy őz. Érezte a nehéz pézsmaszagot, a meleg vér illatát, a nyirkos állati lehelletet, egy kardamomumból, mohából, ambróziából vegyült szagot ebben a rendkívüli éjszakában. A fák jöttek feléje, kitértek, jöttek és kitértek szakadatlanul, torkában dobogó szívének ütemére.

A levélavarnak nem volt vége. Úgy gázolt benne, akár egy fűszertől és meleg portól illatos száraz folyóban. És az a sok más illat! Az egész táj olyan illatot lehelt, mint egy frissen megvágott krumplics, hideg, nyirkos és az éjszakai holdsugártól fehér. Aztán savanyú uborka és vagdalt petrezselyem szaga, mint otthon a konyhában, és a mustáros üveg gyöngye illata. A szegfű szaga a szomszédok kertjéből. Lenyúló kezéhez hozzásimult valami gaz, mintha gyerekkéz nyúlna feléje. Újjahegye édesgyökértől szaglott.

Állt, szagolt, beszívta a táj illatát, hogy egész testét eltöltötte az újja hegyéig. Nem volt már üres. Volt itt, ami eltöltse, több is, mint amennyire szükség van, hogy egészen eltöltse.

Botladozva húzta lábát a bokáig érő avarban.

Ebben a sok újban is valami meghittet érzett.

Amikor lábával beleütközött, tompa hangot hallatott. Kezével megtapogatta a földet jobbra-balra egy-egy méterre.

Vasuti sínek.

A városból jövő sínek, az egész vidéken a folyómenti pusztá erdőkön át rozsdásodó sínek.

Bárhová vezet is, ez az útja. Most még szüksége van valami ismerős támaszra, valamire, ami vezet, védi, irányt ad útjának a tüskés bozótban át, az új illatok, érzések, tapintások tömkelegében, a hulló lomb zizegése közben.

A sínek mentén folytatta útját.

Meglepődött, amikor hirtelen teljes bizonyossággá formálódott benne valami, minden bizonyíték híján is:

Valamikor nagyon régen itt járt Clarisse, ahol most ő jár.

Egy félóra mulva, dideregve, de valami új életeréssel lépdelt a síneken, óvatosan, szeme tele sötétséggel, füle neszszel, lába csalánnal és bojtorjánnal — és akkor meglátja a tüzet.

* * *

A tűz el-eltűnt, majd visszatért, mint a szemhunyorgatás. Állva maradt, mozdulatlan, félt, hogy egyetlen lehelletével ki találja oltani. Pedig itt volt előtte, s ő vigyázva megindult feléje. Messze volt még, jó negyed óráig tartott, amíg közelébe ért. Akkor megállt, és rejtőzködve figyelt. Figyelte a kis fehér és vörös villanásokat, azt a furcsa lángot, ami most valami mást jelent.

Nem éget, hanem melegít.

Néhány kezet látott a meleg felé kinyújtva, csak kezet, a sötétségbe burkolt karok nélkül. A kezek fölött mozdulatlan arcok, csak a láng visszfénye lopott rájuk némi mozgást. Sohasem gondolta, hogy ilyen is lehet a tűz. Soha életében észébe sem jutott, hogy a tűz nem csak elvehet, hanem adhat is. Ennek még a füstje is más.

Hogy meddig állt ott, nem tudta volna megmondani; csak az az ostoba és mégis meghitt érzés volt benne, amit egy állat érezhet, amikor a tűz kicsalogatja az erdőből. Állat volt, prémes, szarvas, patás állat, melegvérű, amelynek vére ha a földön kifolyna, őszzagú lenne. Sokáig állt ott és hallgatta a láng meleg sercegését.

Feszült csönd volt a tűz körül, a csönd ott ült az emberek arcán, és volt idő, elég idő volt itt, ezeken a rozsdás síneken ülni a fák alatt, és figyelni a világot minden sarkáról. Mintha a tűzbe dugták volna, egy darab acélként, s a tűz körül ülő emberek formáznák a lángokban. Nemcsak a tűz volt más, hanem a csönd is. Montagk érezte, hogy vonja magába ez a rendkívüli, az egész világnak szóló csönd.

És akkor hangok is támadtak, beszélgetés indult, s ha nem értette is, hogy mit mondanak, kivette a hangok hullámzását, a hangokat, amelyek mindent fölvetettek és megtárgyaltak: ismerték a tájat, a fákat, a várost a folyó partján, amelyből a sínek erednek. Mindenről beszéltek ezek a hangok, nem volt semmi, amiről nem beszéltek, már a hang súlyából érezte ezt és a benne feszülő kíváncsiságból és csodálkozásból.

És akkor egyikük föltekintett, ránézett, — először-e, vagy már hetedszer? — és egy hang feléje kiáltott:

— Nyugodtan előjöhetsz!

Montagk visszahúzódott a sötétségbe.

— Gyere nyugodtan — kiáltott újra a hang —, szívesen látunk,

(Folytatása következik)